

ЩАМБУРА Д. В.

доктор філософії в галузі права,
докторант кафедри цивільно-правових
дисциплін та статистики,
(Міжнародний гуманітарний
університет)
ORCID ID: 0009-0002-2670-2011

УДК 347.151/161:340.134 (477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.110>

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті здійснено комплексне дослідження правової природи права на здоров'я у його об'єктивному та суб'єктивному вимірах. Особливу увагу приділено з'ясуванню того, що законодавче (позитивістське) закріплення цивільних прав і обов'язків спрямовується на врегулювання правовідносин, у межах яких відбувається реалізація відповідних правомочностей. Підкреслено тісний взаємозв'язок та взаємообумовленість між об'єктивним і суб'єктивним правом на здоров'я.

З'ясовано, що право на здоров'я в об'єктивному розумінні репрезентує сукупність норм чинного законодавства, які визначають його зміст, встановлюють правові механізми реалізації, охорони та захисту цього блага. Наголошено, що провідною функцією об'єктивного права є забезпечення правового регулювання відповідних суспільних відносин, зокрема через встановлення конкретних правомочностей фізичних осіб стосовно користування та розпорядження здоров'ям, а також умов і порядку реалізації таких можливостей. У цьому контексті охарактеризовано як позитивні, так і проблемні аспекти чинного цивільного законодавства, що регулює право на здоров'я.

Проаналізовано ключові положення Концепції основних напрямів оновлення Цивільного кодексу України, що стосуються права на здоров'я. Встановлено, що в межах Концепції запропоновано об'єднання всіх прав, дотичних до здоров'я фізичної особи, в єдиний правовий інститут під загальною назвою «право на здоров'я». У зв'язку з цим викладено авторське бачення зазначеної ініціативи.

З позиції суб'єктивного права, право на здоров'я трактується як міра дозволеної поведінки особи, передбачена або закріплена нормами чинного законодавства. Обґрунтовано, що в межах суб'єктивного цивільного права на здоров'я відбувається об'єктивація абстрактної правової можливості, яка закладена в об'єктивному праві. Запропоновано авторське визначення: право на здоров'я – це закріплена у чинному законодавстві, тісно пов'язана з фізичною особою здатність (можливість) самостійно користуватися та, у визначених законом випадках, розпоряджатися власним здоров'ям за умови, що така реалізація не шкодить правам інших осіб і не створює перешкод у користуванні аналогічним правом.

Ключові слова: *цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, права людини, особисті немайнові права, фізичні особи, право на здоров'я, здоров'я, захист прав людини, захист цивільних прав, євроінтеграція, рекодифікація цивільного законодавства.*

Shchambura D. S. The right to health as a personal non-property right of an individual amidst the recodification of civil legislation in Ukraine

The article provides a comprehensive study of the legal nature of the right to health in its objective and subjective dimensions. Particular attention is paid to clarifying that the legislative (positivist) consolidation of civil rights and obligations is aimed at regulating legal relations within which the relevant powers are exercised. The close interconnection and interdependence between the objective and subjective right to health is emphasized.

It has been established that the right to health in an objective sense represents a set of norms of current legislation that define its content and establish legal mechanisms for the implementation, protection, and defense of this benefit. It is emphasized that the key function of objective law is to ensure the legal regulation of relevant social relations, in particular through the establishment of specific powers of individuals regarding the use and disposal of health, as well as the conditions and procedure for the implementation of such opportunities. In this context, both the positive and problematic aspects of the current civil legislation regulating the right to health are described.

The core provisions of the Concept of the Main Directions for Updating the Civil Code of Ukraine concerning the right to health are analyzed. It is found that the Concept proposes combining all rights related to the health of an individual into a single legal institution under the general name “right to health.” In this regard, the author’s vision of this initiative is presented.

From the perspective of subjective law, the right to health is interpreted as the extent of permissible behavior of an individual, provided for or enshrined in the norms of current legislation. It is justified that within subjective civil law on health, the abstract legal possibility inherent in objective law is objectified. The author proposes the following definition: the right to health is a capacity (possibility) enshrined in current legislation and closely linked to a natural person to independently use and, in cases specified by law, dispose of their own health, provided that such exercise does not harm the rights of others and does not create obstacles to the exercise of a similar right.

Key words: *civil law, civil legislation, civil legal relations, human rights, personal non-property rights, individuals, right to health, health, protection of human rights, protection of civil rights, European integration, recodification of civil legislation*

Вступ. У контексті динамічних трансформацій сучасного суспільства дедалі більшої актуальності набуває проблема адаптації правового регулювання до нових соціально-економічних умов. Зокрема, оновлення основоположного нормативно-правового акта, який визначає засади цивільних правовідносин – Цивільного кодексу України, перебуває у центрі наукових дискусій вітчизняної правової доктрини протягом останніх десяти років. Цей процес зумовлений не лише об’єктивною потребою реагування на зміни, пов’язані з розвитком цифрової економіки, електронної комерції, модернізацією інститутів захисту прав споживачів, але й необхідністю приведення національного цивільного законодавства у відповідність до правових стандартів Європейського Союзу.

В умовах глобалізації та стратегічного курсу України на інтеграцію до європейського правового простору особливого значення набуває гармонізація цивільно-правових норм з «*acquis communautaire*» ЄС. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити належний рівень захисту прав фізичних та юридичних осіб, але й сприяє підвищенню правової визначеності, прозорості та ефективності національної правової системи. При цьому модернізація ЦК України має враховувати інтереси всіх суб’єктів цивільних правовідносин, включаючи державу як активного учасника цивільного обороту, що є ключовим чинником правової стабільності та ефективного функціонування суспільства в цілому.

У цьому контексті процес рекодифікації цивільного законодавства України розглядається як важливий етап удосконалення правової системи, спрямований на усунення існуючих прогалин, колізій і застарілих норм, а також на забезпечення збалансованого та справедливого регулювання приватноправових відносин відповідно до сучасних викликів.

Процеси кодифікації, а тим більше – рекодифікації, традиційно супроводжуються широкими науковими дискусіями. В Україні ці дискусії в останні роки значно активізувалися, що відображає підвищений інтерес академічної спільноти до проблематики модернізації цивільного законодавства. Аналіз новітніх публікацій свідчить про зростаючу увагу правників до питань концептуального переосмислення структури, змісту та функцій ЦК України.

Наукові підходи до оновлення цивільного законодавства відзначаються розмаїттям, що вказує на складність і багатовимірність процесу рекодифікації. Це, своєю чергою, вимагає подальшого теоретико-правового осмислення, розширення емпіричної бази та проведення міждисциплінарного діалогу з метою вироблення оптимальної моделі цивільно-правового регулювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання основних прав людини та механізмів їх правового забезпечення традиційно є предметом пильної уваги науковців, однак в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій в Україні воно набуває особливої актуальності. Особливе значення у цьому контексті мають особисті немайнові права фізичних та юридичних осіб, які набувають нового змісту та значення в умовах переосмислення ролі людини в правовій системі.

Закріплення у статті 3 Конституції України принципу пріоритетності прав і свобод людини, а також визнання її честі, гідності, недоторканності та безпеки найвищими соціальними цінностями, заклало основу нового підходу до правового регулювання в державі. Подальший розвиток цього фундаментального положення отримав в розділі II Конституції України, який містить розгорнутий перелік прав і свобод людини і громадянина. Змістовне наповнення цього розділу є визнанням одним із найповніших у європейському правовому просторі, що свідчить про високий рівень нормативного забезпечення основних прав в Україні.

Конституційний перелік прав і свобод сформовано на базі найавторитетніших міжнародно-правових актів у сфері прав людини, зокрема Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та її протоколів, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права тощо. Водночас, Конституція не лише інтегрувала положення цих документів у національний правопорядок, але й закріпила дієві гарантії реалізації та захисту відповідних прав.

Цивільне законодавство України, зокрема ЦК України, забезпечив всебічну галузеву розробку закріплених у Конституції особистих немайнових прав. ЦК України не просто відобразив ці положення, інкорпорувавши більшість із них до свого змісту, але й трансформував їх у сферу приватного права, визначивши як особисті немайнові права. Така класифікація надала їм характеру суб'єктивних прав, які підлягають захисту в межах приватноправового механізму [1].

Застосовуючи компенсаційно-відновлювальний підхід, що базується на принципі юридичної рівності сторін, цивільне законодавство забезпечує ефективне здійснення та охорону особистих немайнових прав. Як випливає зі змісту статті 269 ЦК України, особисті немайнові права визначаються як юридично гарантовані можливості, що належать кожній фізичній особі з моменту народження і є невід'ємними, особистісними за природою та немайновими за змістом [2].

Особисті немайнові права фізичних осіб мають низку характерних рис, серед яких однією з ключових є їх універсальний характер: вони належать кожній фізичній особі без винятку. Ідея рівності в обсязі цих прав не лише проголошується, а й втілюється в реальному житті, що засвідчує їх справжній правовий зміст. Варто наголосити, що зазначена категорія

прав є специфічною: вони, як правило, не мають економічного наповнення, не підлягають грошовій оцінці, оскільки мають безумовну цінність. Проте водночас існує очевидний зв'язок між особистими немайновими правами та матеріальною сферою як окремої особи, так і суспільства загалом.

Безперечним є той факт, що економічне становище особи може суттєво впливати на ступінь реалізації нею певних особистих немайнових прав – наприклад, права на охорону здоров'я чи права на доступ до інформації. У випадках порушення таких прав особа часто зазнає не лише душевних страждань, але й матеріальних втрат, що підкреслює комплексний характер їхнього впливу.

Особисті немайнові права також мають абсолютний характер, що є їхньою визначальною рисою. На відміну від відносних прав, реалізація яких вимагає наявності конкретного зобов'язаного суб'єкта, абсолютні права передбачають обов'язок невизначеного кола осіб утримуватися від їх порушення. Ця особливість була неодноразово підкреслена у правничій літературі як одна з ключових у розумінні природи особистих немайнових прав.

Ще одним суттєвим аспектом є момент виникнення особистих немайнових прав. За висновками деяких науковців, значна частина цих прав є природними та виникає у зв'язку з фактом народження людини, тобто є вродженими. Інші ж права можуть виникати за відсутності чітко визначеного моменту їх поява зумовлена різноманітними соціальними, юридичними або біологічними чинниками [3].

У сучасному правознавстві зберігає актуальність загальновизнаний як у загальній теорії права, так і в теорії цивільного права підхід до розмежування поняття права на об'єктивний та суб'єктивний рівні. Згідно з цим підходом, об'єктивне право розглядається як система загальнообов'язкових правових норм, що встановлюються державою для врегулювання суспільних відносин, тоді як суб'єктивне право трактується як міра дозволеної поведінки конкретного суб'єкта, що визначена і гарантована цими нормами.

Не викликає сумнівів і положення про внутрішній зв'язок та взаємообумовленість цих двох аспектів правової матерії. Кожен із них репрезентує певний вимір єдиної правової дійсності, що у своїй єдності розкриває сутність права як ключового регулятора соціальних процесів. Саме через таку регулятивну функцію право забезпечує приватним особам можливість набувати, зберігати та захищати належні їм блага.

У науковій доктрині висловлюється слушна думка, відповідно до якої виникнення суб'єктивного права є похідним від об'єктивного права. Іншими словами, норми об'єктивного права створюють умови та передумови для виникнення конкретних прав і обов'язків у суб'єктів правовідносин, стимулюючи їх реалізацію у конкретних життєвих ситуаціях [4, с. 167].

Така логіка співвідношення об'єктивного і суб'єктивного права є концептуально обґрунтованою. Саме на підставі об'єктивного права, закріпленого в нормативному акті, виникає можливість для трансформації абстрактної правової норми в індивідуалізоване суб'єктивне право, яке набуває реального змісту лише за умови його реалізації конкретним носієм у межах визначених правовідносин. Отже, наявність у особи суб'єктивного права виступає необхідною юридичною передумовою для його здійснення; за відсутності такого права будь-які фактичні дії особи не можуть визнаватися реалізацією наданих законом чи договором правових можливостей [5, с. 44].

Положення теорії цивільного права є цілком релевантними для аналізу права на здоров'я, оскільки воно, з одного боку, має всі характерні риси цивільного права, а з іншого – демонструє низку специфічних рис як у площині об'єктивного, так і суб'єктивного права. У зв'язку з цим доцільно розглянути зазначене право крізь призму його двоїстої природи – як об'єктивного та суб'єктивного права, беручи до уваги внутрішню єдність, взаємозалежність і взаємообумовленість цих вимірів.

У контексті об'єктивного права, право на здоров'я постає як система правових норм чинного законодавства, що формалізують існування цього права, а також окреслюють юридичні механізми його реалізації, охорони та захисту. Попри відсутність безпосереднього закріплення права на здоров'я в Цивільному кодексі України як цілісного інституту, на рівні

позитивного права активно використовуються як саме поняття «здоров'я», так і похідні від нього правові категорії. Така фрагментарність нормативного регулювання, без сумніву, ускладнює ефективне функціонування інституту права на здоров'я в межах цивільних правовідносин, оскільки суперечить принципу системності правового забезпечення.

На потребу комплексного законодавчого формулювання права на здоров'я як об'єктивної категорії звертав увагу Р.О. Стефанчук, наголошуючи, що чинна правова конструкція у сфері захисту здоров'я особи базується на сукупності окремих суб'єктивних прав. До таких, зокрема, належать: право на усунення небезпеки, яка загрожуює здоров'ю (ст. 282 ЦК України), право на охорону здоров'я (ст. 283), право на медичну допомогу (ст. 284), право на інформацію про стан свого здоров'я (ст. 285), а також право на збереження таємниці про стан здоров'я (ст. 286) [6, с. 239-240].

Науковець справедливо характеризував такий стан правового регулювання як незадовільний, оскільки він не забезпечує належного рівня нормативної узгодженості та системності. Попри це, до сьогодення часу Цивільний кодекс України не зазнав істотних змін у цій сфері. Більше того, за час свого існування система цивільного законодавства стала ще складнішою через прийняття численних спеціальних нормативно-правових актів, покликаних врегулювати окремі аспекти правовідносин, пов'язаних із охороною здоров'я.

Цілком обґрунтованими й такими, що зберігають свою значущість у сучасних умовах, залишаються положення щодо необхідності включення до чинного цивільного законодавства таких норм, які б не лише закріплювали право фізичної особи на охорону здоров'я, а й гарантували б їй реальну можливість здійснювати максимально широкий спектр дій у цій сфері. Йдеться як про кількісну, так і про якісну різноманітність правомірної поведінки, спрямованої на задоволення власних інтересів щодо збереження, підтримки та відновлення здоров'я [6, с. 240]. Вказана позиція заслуговує на підтримку з огляду на її відповідність фундаментальній функції об'єктивного права – виступати інструментом регулювання суспільних відносин, формувати механізми реалізації прав людини, а також встановлювати чітко визначені юридичні можливості для розпорядження особистим благом – здоров'ям, порядком і умовами його здійснення, охорони й захисту.

У цьому контексті не можна оминати й поступову кодифікацію окремих правомочностей фізичних осіб у сфері охорони здоров'я, що надають їм активну роль у відповідних правовідносинах. Серед них варто виокремити, зокрема, участь у медико-біологічних експериментах (ст. 45 Основ законодавства України про охорону здоров'я [7]), у клінічних випробуваннях лікарських засобів (ст. 7-81 Закону України «Про лікарські засоби» [8]), а також у донорстві – як анатомічних матеріалів (Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [9]), так і компонентів крові (Закон України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові» [10]).

Право на здоров'я як суб'єктивне цивільне право слід розглядати як міру можливої, нормативно дозволеної поведінки особи, яка ґрунтується на положеннях об'єктивного права. В межах юридичної конструкції суб'єктивних прав та обов'язків абстрактна можливість певного варіанту поведінки, що міститься в нормах об'єктивного права, набуває конкретного змісту, трансформуючись у фактичну модель поведінки суб'єктів правовідносин – як уповноважених, так і зобов'язаних осіб [11, с. 113]. У цьому контексті суб'єктивне цивільне право на здоров'я постає як реалізація (об'єктивізація) передбаченої нормами об'єктивного права потенційної поведінки індивіда у сфері охорони та реалізації його права на здоров'я.

Якщо ж норми об'єктивного права не фіксують правоможностей фізичних осіб у відповідній сфері, зокрема щодо участі в біомедичних дослідженнях або інших практиках, то такі дії не можуть набувати статусу суб'єктивного цивільного права. Наприклад, у разі відсутності законодавчого закріплення можливості участі фізичних осіб у медико-біологічних експериментах, подібна діяльність не могла б розглядатися як реалізація суб'єктивного права на здоров'я.

Сучасна наукова доктрина переважно підтримує позицію про існування права на здоров'я як суб'єктивного цивільного права [6, с. 249; 11, с. 151; 13, с. 13; 14, с. 42]. Проте

трактування його природи можуть відрізнятися. Так, В.Я. Погребняк розглядає право на здоров'я як природне суб'єктивне цивільне право [14, с. 23], що виникає з моменту народження особи на підставі закону без необхідності настання інших юридичних фактів [14, с. 42]. У свою чергу, С.Б. Булеца відносить його до категорії суб'єктивних прав, що виникають безпосередньо з норм права, а не як результат конкретних правовідносин [10, с. 151].

Особливого значення у контексті даної проблематики набуває властивість суб'єктивного цивільного права як такого, що є невід'ємним від свого носія – конкретної фізичної особи. Доктринально встановлено, що суб'єктивне право не може існувати самостійно, ізолювано від особи, якій воно належить [15, с. 56]. Отже, право на здоров'я має моносуб'єктивний характер, тобто воно не може одночасно належати кільком особам, що обумовлено його тісним зв'язком із фізіологічними властивостями індивіда [15, с. 42].

Таким чином, право на здоров'я є глибоко персоніфікованим, невід'ємним правом, нерозривно пов'язаним із конкретною фізичною особою. Проте така характеристика не заперечує правомочності особи вільно користуватися та, в окремих законодавчо дозволених випадках, розпоряджатися своїм здоров'ям, зокрема в умовах проведення біомедичних експериментів, медичних досліджень, донорства тощо.

У світлі започаткованого процесу рекодифікації цивільного законодавства України особливої уваги заслуговує Концепція щодо основних напрямів системного оновлення Цивільного кодексу України, підготовлена членами Робочої групи, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 650 [16]. У межах цієї Концепції запропоновано серед пріоритетних завдань оновлення приватноправової доктрини виокремити право на здоров'я як одне з особистих немайнових прав, що забезпечують фізіологічне (природне) існування людини, поряд із правом на життя [17, с. 15]. Крім того, окремо порушується питання про визнання та нормативне закріплення таких його різновидів, як, наприклад, право на репродуктивне здоров'я [17, с. 17].

Водночас варто мати на увазі, що зазначена Концепція має програмний характер і покликана визначити лише загальні напрямки модернізації цивільного законодавства, які мають стати методологічною основою для розробки проєкту нової редакції Цивільного кодексу України або повністю оновленого кодифікованого акта. Саме тому вона не передбачає і за своєю суттю не може містити конкретизованих редакцій проєктів статей Цивільного кодексу України чи інших актів цивільного законодавства.

Вступна частина Концепції акцентує, що її зміст сформовано на основі напрацювань Робочої групи, а отже, подальше обговорення положень Концепції, зокрема в частині особистих немайнових прав, є не лише доцільним, а й необхідним для формування цілісної доктрини цивільного права. З урахуванням відкритого характеру документа, наукова дискусія щодо концептуальних засад, меж і змісту особистих немайнових прав у процесі рекодифікації є вкрай важливою і виступає інструментом забезпечення якості майбутнього цивільного законодавства.

У контексті можливого закріплення права на здоров'я на рівні законодавства як об'єктивного права, виникає необхідність визначення його співвідношення з іншими суміжними правами, зокрема правом на охорону здоров'я. Водночас Концепція щодо основних напрямів системного оновлення Цивільного кодексу України не містить чіткої відповіді на питання про співвідношення або узгодження змісту цих прав. Навпаки, окремі її положення свідчать про наявність концептуальної невизначеності стосовно права на здоров'я, його нормативного змісту та взаємозв'язку з іншими особистими немайновими правами. Зокрема, у тексті Концепції використовуються різні формулювання, як-от «сфера прав на охорону здоров'я фізичної особи» (§ 1.6 розділу I, с. 9), що демонструє відсутність уніфікованого понятійно-категоріального апарату.

Відсутність системної концептуалізації таких прав та їх взаємозв'язків на етапі формування основоположного підходу до оновлення цивільного законодавства неминуче спричинятиме проблеми під час розробки, внесення і розгляду законодавчих ініціатив. Системний аналіз положень Концепції дозволяє дійти висновку, що конструкція «права на здоров'я»

розглядається як узагальнювальне поняття, яке має охоплювати весь комплекс прав фізичної особи, пов'язаних зі станом її здоров'я. Такий підхід узгоджується з проголошеною у Концепції ідеєю «укрупнення» особистих немайнових прав [17, с. 15], а також із включенням права на здоров'я до групи прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, за відсутності виокремленого регулювання інших прав, дотичних до цієї сфери (окрім права на відшкодування шкоди, завданої здоров'ю).

На користь такої інтерпретації свідчать і висновки, зроблені авторами Концепції за результатами аналізу практики Європейського суду з прав людини. Вони вказують, що зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у частині права на здоров'я охоплює такі питання, як згода пацієнта на медичне втручання, надання невідкладної допомоги, можливість відмови від лікування, а також застосування примусового лікування, зокрема щодо осіб із психічними розладами [17, с. 99]. Хоча ці положення здебільшого стосуються охорони здоров'я, їх доцільно включати до ширшого за змістом поняття права на здоров'я.

Такий підхід дозволяє закласти основи для формування системи правомочностей фізичної особи щодо власного здоров'я, що сприятиме реальному розширенню її правових можливостей, на відміну від практики, коли відповідні права набувають переважно охоронного характеру, що фактично звужує обсяг реалізованих інтересів у цій сфері [6, с. 240].

Висновки. Отже, якщо узагальнити вище викладене, слід констатувати необхідність розгляду права на здоров'я як особистого немайнового права у його двоєдиній природі – об'єктивній та суб'єктивній. Такий підхід обумовлений нерозривним взаємозв'язком між цими аспектами: об'єктивне право формує нормативну основу, яка, за певних юридичних фактів, трансформується в суб'єктивне право, що реалізується індивідом у межах конкретних цивільно-правових відносин.

Одним із ключових викликів при визначенні правової природи права на здоров'я в об'єктивному значенні є відсутність його комплексного законодавчого закріплення. Нині цивільне законодавство характеризується фрагментарністю, що виявляється у штучному поділі права на здоров'я на окремі правомочності без формування єдиної концепції його нормативного регулювання. Така дисперсія у правовому полі негативно впливає на формування послідовної та узгодженої доктрини вказаного права. Водночас спостерігається поступова кодифікація окремих правомочностей фізичних осіб у сфері здоров'я, прикладом чого є нормативне врегулювання участі у медико-біологічних експериментах, донорстві, клінічних дослідженнях тощо.

У межах суб'єктивного цивільного права на здоров'я відбувається конкретизація (об'єктивація) передбаченої нормами об'єктивного права можливої поведінки фізичної особи щодо її власного здоров'я. Це право є невід'ємним (невіддільним) від конкретної особи, що зумовлено його глибокою персоніфікованістю та тісним зв'язком із фізіологічним та психічним станом людини. Проте дана властивість не унеможливорює свободу розсуду особи у здійсненні правомочностей щодо власного здоров'я – за умови дотримання законодавчих обмежень і недопущення посягання на аналогічні права інших суб'єктів. У певних межах особа має змогу самостійно користуватися цим благом і, в окремих випадках, розпоряджатися ним – зокрема, шляхом надання згоди на участь у дослідженнях, медичних маніпуляціях, донорстві тощо.

Таким чином, право на здоров'я слід визначати як закріплену в чинному законодавстві можливість конкретної фізичної особи, тісно пов'язану з її природною сутністю, вільно користуватися і, в межах передбачених законом ситуацій, розпоряджатися власним здоров'ям за умови, що така реалізація не завдає шкоди праву на здоров'я інших осіб і не обмежує їх у здійсненні аналогічних правомочностей.

Список використаних джерел:

1. Юркевич Ю.М., Дутко А.О. та ін. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А.О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

2. Цивільне право України: [навчальний посібник] [Ю.В. Білоусов, С.В. Лозінська, С.Д. Русу та ін.]; за ред. Р.О. Стефанчука. К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. 448 с.
3. Цивільне право України (частина загальна): підручник / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків: Екус, 2024. 568 с.
4. Надьон В.В. Зв'язок суб'єктивного цивільного обов'язку з нормою права та правовідносинами. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 166-169.
5. Кот О.О. Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 550 с.
6. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 541 с.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
8. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 р. № 123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#top>.
9. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#top>.
10. Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові: Закон України від 30.09.2020 № 931-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#Text>.
11. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Регулятивні правовідносини: приватно-приватно-публічно-правовий виміри: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 404 с.
12. Булеца С.Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 437 с.
13. Сідей О.В. Здійснення та захист права фізичної особи на здоров'я: дис. ... к.ю.н.: 12.00.03. Харків, 2017. 215 с.
14. Погребняк В.Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2021. 445 с.
15. Погребняк В. Я. Полісуб'єктність суб'єктивних цивільних прав як детермінанта окремих проявів їх динаміки. Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 10-11 січня 2020 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 41-48.
16. Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2019-%D0%BF#Text>.
17. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf>

